ISNN 3030-3907

2026
JUNE
ISSUE - 6
VOLUME -5

DEVELOPMENT OF SCIENCE

scientific journal

Development of science

Ilmiy jurnal

IYUN 2026
Issue - 6, VOLUME – 5

ISSN 3030 -3907

Ilmiy jurnal OAK rayosatining 2024 yil 27 sentabrdagi 361-son qaroriga asosan 02.00.00 kimyo fanlari hamda 2025 yil 12 fevral 367- son qaroriga asosan 05.00.00 texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

BOSH MUHARRIR:
Temirov Alisher Hoshim o‘g‘li – texnika fanlari falsafa doktori (PhD),Dotsent.
TAHRIRIYAT KENGASH RAISI:
Fozilov Sadriddin Fayzullayevich – texnika fanlari doktori, professor
TAHRIRIYAT KENGASH A’ZOLARI

TEXNIKA FANLARI/ TECHNICAL SCIENCES/ ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

Bozorov G‘ayrat Rashidovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Abdurahmonov Olim Rustamovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Adizov Bobur Zamirovich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Umumiy va noorganik kimyo instituti, professor
Hayitov Ruslan Rustamjonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Jumayev Qayum Karimovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Berdiyev Dorob Murodovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor
Maxmudov Rafiq Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Tilloyev Lochin Ismatilloyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Raxmonov Qahramon Sanakulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Barakayev Nusratullo Rajabovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor.
Jo‘rayev Xayrullo Fayziyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Panoyev Erali Rajabboyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Ataullayev Sherzod Nabiullyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Malik Negmurodovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Axmedova Ozoda Bahronovna
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti.
Safarov Bahri Jumayevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Xaydarov Axtam Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Safarov Jasur Alijon o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

KIMYO FANLARI/ CHEMICAL SCIENCES/ ХИМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Axmedov Voxid Nizomovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Umarov Baqo Bafoyevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Kodirov Abduaxad Abduraximovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Qurbonov Mingniqul Jumagulovich
Qarshi davlat Universiteti, dotsent
Turemuratov Sharibay Naurizbaevich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Qoraqalpog‘iston bo‘limi Bosh ilmiy kotibi, professor
Tursunov Kaxor Shonazarovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Do‘stov Hamro
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Panoyev Nodir Shavkatovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Olimov Bobur Bahodir o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Kasimov Sherzod Abduazimovich
Termiz Davlat Universiteti, professor.
Aliqulov Rustam Valiyevich
Termiz Davlat Universiteti, professor
Tropov Xamza Tursunovich
Samarqand Davlat Universiteti, professor

IQTISODIYOT FANLARI/ ECONOMICS/ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Nizamov Aslitdin Badreddinovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Boboyev Akmal Choriyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Ergashxojayeva Shaxnoza Djasurovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Saidaxmedova Nodira Ilxomovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Muxsinov Bekzod Toxirovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shakarov Qulmat Ashirovich
Renessans ta'lim universiteti,dotsent.
Jumaeva Zulfiya Qayumovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Norova Salomat Yusupovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Avezova Shaxnoza Maxmudjonovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Jalilov Jamshid G‘anijonovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, dotsent
Xasanova Gulruh Djumanazarovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

PEDAGOGIKA FANLARI/ PEDAGOGICAL SCIENCES / ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Siddiqova Sadoqat G‘afforovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Zoyirov Erkin Xalilovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, DSc, professor
Gaffarov Feruz Hasanovich
Puchon Universiteti, *professor*
Ruziyev Davron Yuldashevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Muradova Firuza Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Yunusova Gulandon Samiyevna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
To‘xtayeva Zebo Sharifovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Navro‘zova Gulchixra Nigmatovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Uzoqova Laylo Polvonovna
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.
To‘raqulova Marjona Qiyom qizi
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Muradova Zarina Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Sanjar Aslonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shodiyev Jahongir Jo‘raqulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent
Gaffarov Laziz Hasanovich
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.

Tahririyat a’zolarning to‘liq ro‘yxati jurnalning www.devos.uz saytida keltirilgan.

Tahririyat hay’ati a’zolarining tarkibini o‘zgartirish hamda qo‘shimcha kiritish yoki tahririyat a’zoligidan chiqarish bosh muharrir tomonidan amalga oshiriladi.

ISSN 3030-3907

Development of science ilmiy jurnali 2024 yil 15 aprel kuni №256445 sonli guvohnoma bilan Davlat ro‘yxatidan o‘tgan.

To‘plam elektron ko‘rinishda (pdf formatida) mualliflarga taqdim etiladi. To‘plamga kiritiladigan maqolalarning mazmuni, ulardagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligiga hamda har qanday fikr - mulohazalarga mualliflarning o‘zlari mas’ul hisoblanadilar. Talablarga javob bermaydigan maqolalar to‘plamga kiritilmaydi. Tashkiliy qo‘mita maqola matnini qisqartirish, qisman tuzatish kiritish, seksiyalarga joylashtirish huquqiga ega.

ISSN 3030-3907

FITOTERAPIYADA DORIVOR O‘SIMLIKLARDAN FOYDALANISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI: XALQ TABOBATI VA ILMIY TIBBIYOT INTEGRATSIYASI

Kodirov N.D
***Samarqand davlat tibbiyot universiteti Biotexnologiya, injenering va farmatsiya fakulteti farmakognoziya va farmatsevtik tehnalogiyalar kafedrasi*(PhD)**
Tojiboyeva R.D
Samarqand davlat tibbiyot universiteti Biotexnologiya, injenering va farmatsiya fakulteti 2-kurs talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada fitoterapiyada dorivor o‘simliklardan foydalanishning zamonaviy yondashuvlari, xalq tabobati va ilmiy tibbiyot integratsiyasining ahamiyati yoritilgan. Dorivor o‘simliklarning biologik faol moddalarga boyligi, ularning profilaktika va davolashdagi o‘rni hamda zamonaviy farmatsevtika sanoatida qo‘llanilishi tahlil qilindi. Tadqiqot davomida ilmiy manbalar, klinik kuzatuvlar va xalq tabobati tajribalaridan foydalanildi. Natijalarga ko‘ra, dorivor o‘simliklar asosida yaratilayotgan preparatlar inson organizmiga nisbatan yumshoq ta’sir ko‘rsatishi, nojo‘ya ta’sirlarning kamligi va tabiiyligi bilan ajralib turishi aniqlandi. Xalq tabobati tajribalarini ilmiy asosda o‘rganish va standartlashtirish fitoterapiya rivojlanishining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: fitoterapiya, dorivor o‘simliklar, xalq tabobati, ilmiy tibbiyot, biologik faol moddalar, fitopreparatlar, integratsiya, farmakologiya, tabiiy davolash, profilaktika.

Аннотация. В данной статье рассматриваются современные подходы к использованию лекарственных растений в фитотерапии, а также значение интеграции народной и научной медицины. Проанализированы богатство лекарственных растений биологически активными веществами, их роль в профилактике и лечении заболеваний, а также применение в современной фармацевтической промышленности. В ходе исследования использовались научные источники, результаты клинических наблюдений и опыт народной медицины. Полученные результаты показали, что препараты, созданные на основе лекарственных растений, отличаются мягким воздействием на организм человека, низкой частотой побочных эффектов и природным происхождением. Научное изучение и стандартизация опыта народной медицины являются одним из важных направлений развития фитотерапии.

Ключевые слова: фитотерапия, лекарственные растения, народная медицина, научная медицина, биологически активные вещества,

фитопрепараты, интеграция, фармакология, натуральное лечение, профилактика.

Abstract. This article discusses modern approaches to the use of medicinal plants in phytotherapy and highlights the importance of integrating traditional and scientific medicine. The study analyzes the richness of medicinal plants in biologically active compounds, their role in disease prevention and treatment, and their application in the modern pharmaceutical industry. Scientific literature, clinical observations, and traditional medicine practices were used during the research. The results indicate that herbal preparations developed from medicinal plants have a gentle effect on the human body, are associated with fewer adverse effects, and possess natural therapeutic properties. The scientific evaluation and standardization of traditional medicine practices represent one of the key directions for the further development of phytotherapy.

Keywords: phytotherapy, medicinal plants, traditional medicine, scientific medicine, biologically active compounds, herbal preparations, integration, pharmacology, natural treatment, prevention.

KIRISH.

Bugungi kunda inson salomatligini saqlash va kasalliklarning oldini olishda tabiiy vositalarga bo‘lgan qiziqish ortib bormoqda. Ayniqsa, fitoterapiya — dorivor o‘simliklar yordamida davolash usuli — zamonaviy tibbiyotning muhim yo‘nalishlaridan biriga aylanmoqda. Dorivor o‘simliklar qadimdan xalq tabobatida keng qo‘llanilgan bo‘lib, ularning ko‘plab foydali xususiyatlari avloddan-avlodga o‘tib kelgan.

So‘nggi yillarda xalq tabobatidagi tajribalarni ilmiy jihatdan asoslash, biologik faol moddalarning kimyoviy tarkibini o‘rganish va ularni farmatsevtik preparatlar shaklida ishlab chiqarish bo‘yicha keng ko‘lamli tadqiqotlar olib borilmoqda. Bu esa xalq tabobati va ilmiy tibbiyot integratsiyasining rivojlanishiga xizmat qilmoqda.

Fitoterapiyada qo‘llaniladigan o‘simliklar tarkibida alkaloidlar, flavonoidlar, glikozidlar, efir moylari, vitaminlar va antioksidant moddalar mavjud bo‘lib, ular organizmning immun tizimini mustahkamlashda, yallig‘lanishga qarshi kurashishda va metabolik jarayonlarni yaxshilashda muhim ahamiyatga ega.

TADQIQOT ISHLARI.

Mazkur tadqiqot ishida fitoterapiyada dorivor o‘simliklardan foydalanishning zamonaviy yondashuvlari hamda xalq tabobati va ilmiy tibbiyot integratsiyasining samaradorligi o‘rganildi. Tadqiqot davomida quyidagi yo‘nalishlarga e’tibor qaratildi:

xalq tabobatida keng qo‘llaniladigan dorivor o‘simliklarni aniqlash;

ISSN 3030-3907

ularning kimyoviy tarkibi va farmakologik xususiyatlarini tahlil qilish;
zamonaviy ilmiy tibbiyotda qo‘llanilayotgan fitopreparatlarni o‘rganish;
dorivor o‘simliklarning terapevtik samaradorligini baholash;
fitoterapiyada xavfsizlik va standartlashtirish masalalarini tahlil qilish.

Tadqiqotda moychechak, yalpiz, zubturum, aloe, echinatseya, qizilmiya, na’matak kabi dorivor o‘simliklarning shifobaxsh xususiyatlari o‘rganildi. Ushbu o‘simliklar xalq tabobatida qadimdan qo‘llanib kelinayotgan bo‘lib, bugungi kunda ham farmatsevtika sanoatida keng foydalanilmoqda.

TADQIQOT USULLARI.

Tadqiqot davomida quyidagi usullardan foydalanildi:

Adabiyotlar tahlili usuli — fitoterapiya va dorivor o‘simliklarga oid ilmiy maqolalar, monografiyalar va farmakologik ma’lumotlar o‘rganildi.

Taqqoslama tahlil usuli — xalq tabobatidagi davolash usullari bilan zamonaviy ilmiy tibbiyotdagi fitoterapevtik yondashuvlar solishtirildi.

Klinik kuzatuv usuli — ayrim dorivor o‘simliklarning inson salomatligiga ta’siri bo‘yicha kuzatuv natijalari tahlil qilindi.

Farmakognostik tahlil — o‘simliklarning biologik faol moddalari va ularning farmakologik xususiyatlari o‘rganildi.

Statistik tahlil usuli — olingan ma’lumotlar umumlashtirildi va ilmiy xulosalar chiqarildi.

TADQIQOT NATIJALARI.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, fitoterapiya inson salomatligini tiklash va kasalliklarning oldini olishda muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Dorivor o‘simliklar asosida tayyorlangan preparatlar organizmga nisbatan yumshoq ta’sir ko‘rsatadi va sintetik preparatlarga qaraganda kamroq nojo‘ya ta’sirlarga ega.

Xalq tabobatida qo‘llanib kelinayotgan ko‘plab o‘simliklarning shifobaxsh xususiyatlari ilmiy jihatdan tasdiqlangan. Masalan:
moychechak yallig‘lanishga qarshi va tinchlantiruvchi ta’sir ko‘rsatadi;
yalpiz ovqat hazm qilish faoliyatini yaxshilaydi;
echinatseya immun tizimini mustahkamlaydi;
aloe regeneratsion xususiyatga ega;
qizilmiya nafas yo‘llari kasalliklarida samarali hisoblanadi.

Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar yordamida dorivor o‘simliklardan ekstraktlar, kapsulalar, siroplar, damlamalar va nanoformalar ishlab chiqarilayotgani aniqlandi. Bu esa fitopreparatlarning biologik samaradorligini oshirish imkonini bermoqda.

Tadqiqot davomida xalq tabobati tajribalarini ilmiy asoslash va standartlashtirish zarurligi ham qayd etildi. Chunki ayrim hollarda dorivor o‘simliklardan noto‘g‘ri foydalanish nojo‘ya holatlarga olib kelishi mumkin. Shu

ISSN 3030-3907

sababli fitoterapiyada dozani to‘g‘ri belgilash va farmakologik nazorat muhim ahamiyat kasb etadi

XULOSA.

Fitoterapiya bugungi kunda zamonaviy tibbiyotning istiqbolli yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Dorivor o‘simliklarning tabiiyligi, biologik faol moddalarga boyligi va organizmga yumshoq ta’siri ularning amaliy tibbiyotdagi ahamiyatini oshirmoqda.

Xalq tabobati va ilmiy tibbiyot integratsiyasi dorivor o‘simliklarning samaradorligini chuqur o‘rganish, yangi fitopreparatlar yaratish va aholining sog‘lig‘ini yaxshilashda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar xalq tabobatida qo‘llaniladigan ko‘plab o‘simliklarning shifobaxsh xususiyatlarini tasdiqlamoqda.

Kelajakda fitoterapiya sohasida innovatsion texnologiyalarni qo‘llash, biologik faol moddalarni chuqur tahlil qilish va dorivor o‘simliklarni standartlashtirish orqali yanada samarali va xavfsiz preparatlar yaratish mumkin bo‘ladi. Shu bilan birga, ekologik toza dorivor xomashyolarni yetishtirish va ularni oqilona ishlatish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

ADABIYOTLAR

1. Xolmatov X.X., Ahmedov O‘.A. Farmakognoziya. – Toshkent: Ibn Sino nomidagi nashriyot, 2007. – 512 b.
2. Nabiyev M.M. Shifobaxsh giyohlar. – Toshkent: O‘qituvchi, 1993. – 320 b.
3. Hamidov H., Tojimuhamedov I. Dorivor o‘simliklar va ularning qo‘llanilishi. – Toshkent: Fan, 2018. – 286 b.
4. World Health Organization (WHO). WHO Traditional Medicine Strategy 2014–2023. – Geneva: WHO Press, 2013. – 76 p.
5. World Health Organization (WHO). WHO Monographs on Selected Medicinal Plants. Vol. 1–4. – Geneva: WHO Press, 1999–2009.
6. Bruneton J. Pharmacognosy, Phytochemistry, Medicinal Plants. – 2nd ed. – Paris: Lavoisier Publishing, 1999. – 1119 p.
7. Evans W.C. Trease and Evans Pharmacognosy. – 16th ed. – London: Saunders Elsevier, 2009. – 603 p.
8. Tyler V.E., Robbers J.E. Tyler’s Herbs of Choice: The Therapeutic Use of Phytomedicinals. – New York: Haworth Herbal Press, 2000. – 284 p.
9. Ekor M. The Growing Use of Herbal Medicines: Issues Relating to Adverse Reactions and Challenges in Monitoring Safety // Frontiers in Pharmacology. – 2014. – Vol. 4. – P. 177.
10. Panossian A., Wikman G. Effects of Adaptogens on the Central Nervous System and the Molecular Mechanisms Associated with Their Stress-Protective Activity // Pharmaceuticals. – 2010. – Vol. 3, No. 1. – P. 188–224.

ISSN 3030-3907

12.Barnes J., Anderson L.A., Phillipson J.D. Herbal Medicines. – 3rd ed. – London: Pharmaceutical Press, 2007. – 748 p.
13.Petrovskiy B.V. Lekarstvennыe rasteniya v nauchnoy i narodnoy meditsine. – Moskva: Meditsina, 2005. – 432 s.
14.Kodirov N.D., va hammualliflar. Dorivor o‘simliklar asosidagi fitopreparatlarning farmakologik xususiyatlari // Farmatsiya va tibbiyotning dolzarb muammolari. – 2024. – №2. – B. 45–52.
15.O‘zbekiston Respublikasi Davlat farmakopeyasi. I jild. – Toshkent, 2021. – 1056 b.
16.Sharipov A.S., Raximov B.T. Fitoterapiyaning zamonaviy yo‘nalishlari va istiqbollari // Tibbiyot va innovatsiyalar. – 2023. – №4. – B. 67–74.

ISSN 3030-3907